Dr STJEPAN IVŠIĆ

HRVATSKI GLAGOLSKI „TEŠTAMENT" JELENE, SESTRE PETRA KRUŽIĆA, IZ GODINE 1541.

SE
105332

U ZAGREBU 1930.
POSEBNI OTISAK IZ VII. KNJIGE „NARODNE STARINE"

DR STJEPAN IVŠIĆ

HRVATSKI GLAGOLSKI „TEŠTAMENT" JELENE, SESTRE PETRA KRUŽIĆA, IZ GODINE 1541.

U ZAGREBU 1930.

POSEBNI OTISAK IZ VII. KNJIGE „NARODNE STARINE"

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KNJIŽNICA
ZAGREB
IVANA LUČIĆA 3
7
FILOZOFSKI FAKULTET

2015-6498

1. Uvod.

U arhivu trsatskoga manastira ima glagolicom pisan »teštament« sestre poznatog junaka Petra Kružića, koji je poginuo god. 1537. pred Solinom od ruke turskoga konjaničkog age, koji mu je odsjekao glavu i poslao je Murat-begu[1]. »Teštament« je sačuvan u originalu. Pisan je na arku papira; tekst je na 1. i 2. strani prvoga lista, a na 1. strani drugoga lista ima bilješka, koja kazuje sadržaj akta. Ovaj akt, ako se u njemu i kaže, da je to »teštament gospe Jeleni, sestri pokojnoga kneza Petra Kružića«, nije upravo Jelenina oporuka, nego samo dopuna starijoj nepoznatoj oporuci, koja se spominje i u ovom aktu, u kome se čita: »...ošće dah Stepanu škofiju, kako se udrži v tašta-mentu«. Ovu je dopunu pisao lupoglavski župnik Mihovil Sipa na Jeleninu molbu u njezinoj bolesti.

A sad treba da najprije kažem nešto o samoj Jeleni.

Glavinić u svojoj trsatskoj povijesti opisujući trsatsku crkvu pripovijeda, da je Petar Kružić, gospodar grada Lupoglava u Istri i kapetan grada Klisa u Dalmaciji, sagradio sjevernu kapelu trsatske crkve, posvećenu sv. Petru apostolu, u kojoj se nalazi i njegova grobnica, u koju je njegova sestra Katarina, gospodarica grada Lupoglava, sahranila njegovu glavu otkupivši je za 100 dukata[2].

Grad Lupoglav u Istri dobio je Petar Kružić od kralja Ferdinanda[3], pa nam je sačuvano dosta Kružićevih pisama, pisanih u Lupoglavu. Da je Lupoglav bio u rukama Petra Kružića, znao je i Valvasor, koji opisujući taj grad (priložio je i sliku njegovu) pripovijeda i o žalosnoj sudbini nekadašnjega njegova gospodara Petra Kružića, koji je poginuo u boju s Turcima, od kojih je njegova sestra Katarina otkupila njegovu glavu za 100 dukata i sahranila je na Trsatu. Svoje pripovijedanje osniva Valvasor na spomenutoj Glavinićevoj knjizi[4]. Jednako pripovijeda i de Franceschi, koji spominje i to, da je Katarina držala lupoglavsku

[1] V. Klaić, Povjest Hrvata V, 118.

[2] Ispor.: »...ma parche nella presa di Clissa gli (sc. Petru Kružiću) fù da Turchi tagliato il capo; perciò da Caterina sua sorella, e signora di Lupoglavo, fù per cento ori riscattato, & ivi sepolto...« (v. Historia Tersattana 1648, str. 23).

[3] Ispor. Mon. spect. hist. Slav. mer. 36, 77.

[4] Ispor. »Die Ehre des Herzogthums Krain« 1689., XI. 356.

gospoštiju do god. 1542., kad ju je prodala grofovima Banissama[5]. S pripovijedanjem de Franceschija slaže se pripovijedanje u Slovenca Rutara[6].

Po navedenim bi se dakle svjedočanstvima Kružićeva sestra, koja je poslije Kružićeve smrti držala Lupoglav, zvala Katarina, no to je ime došlo, kako će se malo dalje vidjeti, nekakom griješkom u Glavinićevu knjigu, otkud ga je preuzeo Valvasor i za njim drugi. Kružićeva se sestra Katarina spominje i u Pasconija, koji pripovijeda, kako je P. Kružić sagradio spomenutu kapelu i oltar sv. Petra apostola, i kako je u toj kapeli sahranjeno njegovo tijelo, koje je njegova sestra Katarina, kad je poginuo u gradu Kroji (!), otkupila od Turaka za 1000 dukata[7]. Da je Pasconi u svome pripovijedanju slabo pouzdan, vidi se već otud, što je Petrovu propast prenio u Kroju. Prema Pasconijevu rukopisnom djelu »Continuatio triumphi reginae Tersactensis« iz god. 1732. (u knjižnici trsatskoga manastira) pripovijeda Janković: »Kružić imao je sestru Katarinu gospodaricu Lupoglave (!) u Istri. Žena ta ne htjede podnositi sramotu, da se Turčin igra glavom brata junaka, već ju otkupi za skup novac od 1000 zlatnih novaca. Posla ju na Trsat, gdje bje kraj oltara sv. Petra pokopana . . .«[8].

U izvorima prije Glavinića nijesam mogao naći, da bi P. Kružić imao sestru Katarinu, koje bi se moglo ticati ono, što smo naprijed čuli. Poslije Petrove smrti god. 1537. spominje se u Lupoglavu jedna Kružićeva sestra, i to obično bez imena, samo »soror Petri Crusith«; jedan put sam je našao spomenutu i po imenu Jelena, i to u pismu kralja Ferdinanda od 24. XI. 1537., koje se počinje riječima: »Helenae sorori Petri Crusith«, i u kojem joj kralj Ferdinand preporučuje, neka dade Jeronimu Zadraninu[9] dva turska sužnja za otkup Jeronimova sina Vespazijana, koji će, kad se vrati iz sužanjstva, uzeti jednu od njezinih kćeri[10]. Ista se Kružićeva sestra, ali bez ikakva imena, spominje još nekoliko puta, na pr. u jednom pismu kralja Ferdinanda od 1. XI. 1537., u kojem kralj Ferdinand uzima na znanje, da će se jedna njezina kći udati za njegova dvoranika Lovru Kanturića[11]; u jednom pismu, što ga je pisao Vuk Frankapan prije 5. XI. 1537. kralju Ferdinandu moleći ga, da bi mu za neki dug izručio grad Lupoglav, koji je nekad dao Petru Kružiću. U tome pismu veli Vuk: itaque video, quod vestre sacre maiestati grave esset offendere orphanam vel sororem dicti Crusith[12]. Isti Vuk Frankapan

[5] Ispor.: »Catarina sua sorella gli (sc. Petra Kružića) successe nel possesso di Lupoglavo, e riscattato con 100 monete d'oro il di lui corpo, lo fece deporre nella chiesa dei Francescani in Tersato... Caterina Crussich vendette nel 1542 il castello e la signoria di Lupoglavo ai conti Banissa« (v. L' Istria . . . 1878, 376).

[6] Ispor.: »Slovenska zemlja« II. (1896.), 270.

[7] Ispor.: Dumque iterato in urbe Croja legionibus militum praeficitur, ut eam ab inimicorum insultibus tueretur, capta a Turcis urbe, amputatoque ejus capite in obsequium fidei amisit temporalem vitam, ut aeternam mereretur accipere; redemptoque mille nummis a Catharina sorore sua corpore, terrae fuit mandatum in hac ipsa divi Petri a se extructa capella... (v. »Historicus progressus Mariani triumphi...« 1744., § IV. cap. XIII., 45/6).

[8] V. »Nekoliko crtica o sadašnjosti i prošlosti Trsata« u Izvješću kr. vel. gimnazije na Rijeci šk. god. 1885/6. str. 10.

[9] Jeronim Zadranin bijaše kapetan bakarski i riječki. V. i Monum. spect. hist. Slav. mer. 38, 581.

[10] V. Monum. spect. hist. Slav. mer. 38, 351.

[11] V. Monum. spect. hist. Slav. mer. 38, 343.

[12] V. Monum. spect. hist. Slav. mer. 36, 77/8. — Da li se riječ »orphanam« u ovom pismu tiče žene Kružićeve, ne mogu reći, jer sam ženu Kružićevu, po imenu

piše kralju Ferdinandu 4. IV. 1538. pismo, u kojem se žali, što nije dobio grada Lupoglava, koji je molio za neki dug, jer sad čuje, da bi Lupoglav imao dobiti »Christophorus Gusichz (= Gusić), frater gubernatoris Stephani pupilli de Frangepanibus[13], qui uti percipio nubsit nepotam condam optime memorie Petri Crusichz«[14]. U pismu od 28. I. 1538. moli »soror Petri Crusith« kralja Ferdinanda, da bi joj se vratio neki novac, 3 »šube« (»tres subbas«), i da bi je uopće primio pod svoje okrilje[15]. Tako i Đuro Bakalović, sin lupoglavskoga kastelana Nikole Bakalovića, u pismu iz god. 1538. moli kralja Ferdinanda, da bude zaštitnik sestri pokojnoga Petra Kružića[16].

Iz ovih pouzdanih vijesti vidimo, da je poslije smrti Petra Kružića živjela u Lupoglavu jedna njegova sestra po imenu Jelena, koja je identična s njegovom sestrom Jelenom, koje nam se glagolski »teštament« iz god. 1541. sačuvao. Iz toga »teštamenta« doznajemo, da je baš ta Jelena dala Bariši Kačiću[17] 100 dukata »za glavu pokojnoga brata, ča ju prnese na Trsat«. U tome »teštamentu« čitamo i to, da je ta Jelena imala dva turska sužnja po imenu »Hanžiju i Doruta«, koji bi mogli biti oni sužnji, za koje joj kralj Ferdinand 24. XI 1537. piše da ih dade za otkup svoga budućega zeta Vespazijana, sina Jeronima Zadranina[18]. Ako se riječi Ferdinandove u pismu od 24. XI. 1537. tiču doista tih sužanja, koji se spominju u »teštamentu«, koji je pisan 27. II. 1541., onda Jelena nije poslušala savjeta kralja Ferdinanda. U »teštamentu« se spominju dvije Jelenine kćeri i to Margarita i Anica i sin Krštofor. Iz naprijed spomenutih pouzdanih svjedočanstava čusmo, da je jedna Jelenina kći bila udana za Lovru Kanturića, a jedna za Krstofora Gusića, no iz »teštamenta« ne razabiramo, koja je bila za koga udana; iz »teštamenta« se ne vidi jasno ni to, da su uopće bile udane. Sin Krštofor, koji se spominje u »teštamentu« mogao bi biti zet Jelenin Krstofor Gusić[19]. Tko su Klarica i Stepan, koji se spominju u »teštamentu«, ne mogu reći; čini se, da Klarica nije isto lice, koje je Klara Budišića, koja se spominje na drugome mjestu u »teštamentu«. »Gospoja Margareta« bit će Jelenina kći, koja se jedan put zove Margareta, jedan put Margarita. »Moškon« u »teštamentu« bit će valjada Ivan Mosconi, koji je u to vrijeme sa Krstoforom Mosconijem držao pazinsku grofoviju[20].

Veoma bi vrijedno bilo znati, za koga je Jelena bila udana, ali imena njezina muža nijesam mogao ni od kuda doznati[21]. Da je Jelena već god.

Jeronimu, našao spomenutu samo u jednom pismu od 28. VIII. 1530., koje je ona pisala Ivanu Kacijaneru (v. Monum. spect. hist. Slav. mer. 35, 397).

[13] Odgojitelj (»gubernator«) maloljetnoga Stjepana Frankopana († 1577.), sina Ferdinanda Frankopana i Marije, kćeri despota Jovana Brankovića, bijaše Juraj Gusić (v. Monum. spect. hist. Slav. mer. 38, 156/7).

[14] V. Monum. spect. hist. Slav. mer. 38, 375.

[15] V. Monum. spect. hist. Slav. mer. 38, 359.

[16] V. Monum. spect. hist. Slav. mer. 38, 413/4.

[17] Taj Bariša Kačić bit će identičan s Kružićevim uhodom u Turskoj Bartolom Kačićem (v. Monum. spect. hist. Slav. mer. 38, 223, 230).

[18] Ispor. naprijed bilj. 9. i 10.

[19] To držim da je moguće i po tome, što se njegovo ime spominje u svezi s prodajom; ispor.: »ošće prodah ot srebra hotaz' Krštoforu, sinu momu za dukatov 70...«

[20] Ispor. de Franceschi, L' Istria..., str. 396.

[21] G. Marko Perojević, koji sprema monografiju o Kružiću, nagađa, da je bila udana za Vidasića.

1537. bila udovica, to se može izvesti sasvim pouzdano iz spomenutih pisama, jer se ni u jednom ne spominje kao čija žena. Da je Jelena bila odlična gospođa, može se, osim iz pisama, koja joj je pisao kralj Ferdinand, izvoditi i otud, što se za »komesare« njezina »teštamenta« određuju odlična lica: poznati junak Nikola Jurišić († 1543.), pićanski biskup [Ivan Barbò 1525.—16. I. 1547.] i bosanski provincijal fra Petar[22].

2. Kulturnohistorijsko značenje Jelenina »teštamenta«.

Jelenin »teštament« iznosim na svijet kao dragocjen prilog za kulturnu povijest. Ovaj nam »teštament« otvara riznicu jedne naše gospođe iz prve polovine XVI. stoljeća, pa nam našim jezikom izbraja ruho, nakit, različne sprave i drugo. Po tome ovaj »teštament« stoji bez premca; u njemu je: čoha pavunica[23] svilom podstavljena, halje, kabanica črvljene karižije[24], različni pasovi: pas srebrn, pas ženski veliki srebrni pozlaćen, velika povezača biserna, sagovi, sukno črvljeno škrlatno, različne suknje: suknja bela na cvite zlate, suknja biserna, suknja damaškina zelena, nekoliko vrlo skupocjenih škofija[25], nekoliko šuba[26]: šuba črna belimi kožicami podstavljena, šuba lisičja škrlatna, zlata šuba s koli[27]; velike igle srebrne, kolajna biserna, kose biserne, lanci srebrni, poličnice biserne, prsten zlat, veruge male zlate, veruge turske srebrne, veruge zlate, zaponci; — čaše srebrne, kaleži, različne kupe (neke sa zakrovcem), pehar molitveni, pladnjići srebrni, služabnice k maši srebrne, vrč srebrn, zdela umivalnica, mala zdelica srebrna; — meč veliki, sablja okovana, sablja okovana srebrom i dr. Tu je i hotaz od srebra, tilac srebrn i zaletavac biseran, ali pravoga značenja tim riječima ne znam[28].

Između svega toga zlata, srebra, bisera, svile i skerleta uzet ću pehar molitveni i o njemu reći nekoliko riječi. Pehar molitveni u ovom »teštamentu« znači isto što čaša molitvena, t. j. čaša, kojom

[22] Tko je upravo taj fra Petar, ne mogu reći. Kako se od god. 1514. bosanska vikarija dijelila na provinciju »Bosnae Argentinae« i provinciju »Bosnae Croatiae« (v. Jelinić, Bio-bibliografija bosanskih franjevaca str. IX. i d.), to će fra Petar u ovom »teštamentu«, koji je pisan u Istri, biti bio provincijal »Bosnae Croatiae«, no kako se za god. 1541., kad je ovaj »teštament« pisan, spominje provincijal »Bosnae Croatiae« fra Juraj Živković, to bi naš fra Petar mogao možda biti bivši ministar («exminister« ili »emeritus m.«) fra Petar Jajčanin, za koga se zna da je bio provincijal »Bosnae Croatiae« god. 1514.—1517. (v. Schematismus almae provinciae s. Crucis Carniolae 1917.). Na ove me je podatke uputio prof. dr. J. Jelenić.

[23] ljubičasta (ispor. tal. pavoniccio).

[24] karižija ‚pannus carisia' (debelo prosto sukno).

[25] tal. scuffia ‚kapa'.

[26] halja krznom podstavljena.

[27] Ispor. u nar. pjesmi kolasta azdija.

[28] Prof. Rešetar, koga sam zapitao za značenje tih riječi, reče, da bi tilac mogao biti deminutiv od tijelo i prijevod talijanske riječi corpetto prsluk, pršnjak. Ako je tako, onda bismo za značenje i postanje mogli spomenuti našu kajkavsku riječ lajbec, a pridjev srebrn mogao bi se ticati srebrna ukrasa. — Riječ zaletavac, da ne smeta pridjev biseran, mogla bi značiti donji dio na odijelu uopće ili na rukavima, jer se i danas gdjegdje dio u odijela zove léto (v. A. Rj.).

se djevojci napija ili daje dobra molitva, t. j. blagoslov, kad je svatovi hoće da povedu u crkvu na vjenčanje. Tu čašu dobiva djevojka, pa je poslije u sebe čuva[29]. O samom običaju davanja dobre molitve pripovijeda potanko Vuk[29a]. Iz Vukova se pripovijedanja vidi, da je u njegovo vrijeme običaj davanja dobre molitve bio poznat u Boki Kotorskoj, Paštrovićima i Crnoj Gori. Ženidbeni običaj »davanja dobre molitve« potvrđen je i za naše vrijeme, na pr. na Grudi u Konavlima, gdje se i osobita čaša »od porculana, našarana i nakićena«, što stoji pred nevjestom, zove molitvenica«[30]. Po svjedočanstvu Rešetarovu daje se danas dobra molitva i u Prčanju u Boki Kotorskoj[31].

Naš naziv pehar molitveni dokazuje, da je takav običaj davanja molitve (t. j. blagoslova) bio poznat i u starini i drugdje izvan spomenutih krajeva, jer, da se blagoslov, koji se daje djevojci, koja se udaje, zvao doista i u starini molitva, mogu da potvrdim jednim primjerom iz Bogišićevih »Narodnih pjesama«, gdje Mihajlo Svilojević daje molitvu svojoj sestri Margariti, kad polazi za Janka u Sibinj. Janko hoteći da krene na put, zamoli Mihajla da mu dade molitvu, a Mihajlo nato:

Iz kamare izvede Margaritu sestru svoju,
I pođe joj davati božju i svoju molitvu:
»Pođi s Bogom, sestrice, iz lijepe Ungarije,
Koja se je dosle tobom dičila i ponosila,
Odsle će se dičiti sibinjske lijepe vladike,
Da bi tebi, sestrice, s Ugrin-Jankom Bog pomogo,
Da bi š njim rodila devet sina od srdašca;
Svi ti bili kraljevi, sele moja, i banovi!«[32]

Na tu je Mihajlovu molitvu nalik dobra molitva iz Paštrovića, kojom se djevojci želi, da rodi devet sinova i desetu kćercu od milosti[33].

3. Tekst »teštamenta«.

Tekst »teštamenta« priopćujem u latinskoj akademijskoj transkripciji, u kojoj će čitaoci dobiti čitak pouzdan tekst, a na originalnu ću grafiku, gdje bude trebalo, uputiti u napomenama.

[29] To se vidi i iz narodne pjesme »Dioba Jakšića«, u kojoj se pjeva kako je Dmitrova žena Anđelija molitvenom čašom u ruci izmolila u djevera Bogdana konja i sokola, oko kojih su se braća zavadila. U pjesmi se pjeva:

Ono ode u podrume donje,
Te uzima čašu molitvenu,
Sakovanu od suvoga zlata,
Što je ona od oca donela,
Punu rujna natočila vina,
Pak je nosi svojemu đeveru,
Ljubi njega u skut i u ruku,
I pred njim se do zemljice klanja:
»Na čast tebi, moj mili đevere!
»Na čast tebi i čaša i vino,
Pokloni mi konja i sokola«.
Bogdanu se na to ražalilo,
Pokloni joj konja i sokola. Srp. Nar. pj. II. 627/8.

[29a] V. Srp. Nar. pj. I, str. X—XIII, i u Rječniku s. v. dobra molitva.

[30] V. Zbornik za narodni život i običaje III, 296 i 285. Zagrebački akademijski rječnik nema riječi molitvenica u gornjem značenju.

[31] V. u knjizi »Der štokav. Dialekt«, u str. 252.

[32] V. Bogišić, Nar. pjesme, str. 69. Taj se primjer navodi i u A. Rj. VI, 918b, gdje se govori o »dobroj molitvi«.

[33] V. Vuk, Srp. Nar. pj. I, str. XII.

1541.[34] m(e)s(e)ca[35] pervara 27[36], kako ja[37] gospoja Jelena[38] učinih popisati, ča sam kamo založila ali dala ili za dlg dala.

Založila sam Moškonu jedan *pas* i *škofiju*[39] za dukat 90[40] i 2[41]. Ošće[42] Margareti, hćeri mojej[43], *pas* i *kupu* za dukat 70[44]. Ošće prodah *ot*[45] *srebra hotaz* Krštoforu, sinu momu, za dukatov 70[46], i da nima k ńemu nijednoga nijedan dlgovanja za ń; ošće dah popu Ivanu Bateloviću 2[47] *kupi zakrovci*[48] i jednu *sablju okovanu;* ošće prodah *škofiju* v Benecih za dukat 40[49]; ošće dah knezu[50] Ivanu Vidasiću *škofiju* i końa i *veruge male zlate i sukńu belu na cvite zlate;* ošće dah Klarici *sukno črvljeno škrlatno* i *šubu lesičju* le[51] *škrlatnu,* ošće jednu *kupu zakrovcem,* ošće *veruge turske srebrne*[52] i jedan *prsten zlat* i dukatov 30[53], ošće jedan *sag;* ošće dah Stepanu *škofiju,* kako se udrži v taštamentu, i zastavi ju u mane Kopisičić[54] Petar za dukatov 100[55]; i tu istu *škofiju* držim za dlg moj, ki je mani dlžan Stepan[56] sužńa pod dukatov[57] 100, i za końa vranoga, koga mu dah, da na čem ide[58] Kocjanaru[59], i ne dogna mi ga, nego ga posla domov v Bihać. Ošće dah Klarici *kabanicu, črvljene karižije,* a vzam od gospoje Margareti. Ošće dah 2 *lanca srebrna*[60] miser Andreju kanceliru. Ošće dah mojej hćeri Annice *kose biserne.* Ošće dah mojej hćeri Margariti *sukńu bisernu* i *veliku povezaču bisernu i zaponca*[61] i jedne *veruge zlate* i jedan *pehar molitveni i vsu postelju*[62] i *kolajnu bisernu* i *poličnice biserne.* I ošće dah mojej hćeri Margariti *šubu zlatu*[63]. Ošće dah Magdaleni Kezerića *sukńu damaškina zelena.* Ošće dah Klari Budišića *pas ženski veliki srebrn*[64]

[34] O orig. č. f. k. a.
[35] U orig. msca.
[36] U orig. i. ž.
[37] U orig. ě.; tako se i drugdje bilježe glasovi ja.
[38] U orig. »elena«; glasovi je bilježe i drugdje samo sa e.
[39] Glasovi ju bilježe se osobitim glagolskim znakom.
[40] U orig. p.
[41] U orig. b.
[42] Glasovi šć bilježe se osobitim glagolskim znakom.
[43] U orig. »moei«; j se i drugdje bilježi slovom i.
[44] U orig. n.
[45] U orig. napisano sa t pȯvrh o.
[46] U orig. n.
[47] U orig. b.
[48] Mjesto: **s zakrovci.**
[49] U orig. k.
[50] gospodinu.
[51] takođe.
[52] U orig. »srbrne«.
[53] U orig. **j** (osobito glagolsko slovo).
[54] U orig. »kopisičć'«.
[55] U orig. **r.**
[56] U orig. »Stpan'«.
[57] U »[p]odukatov'«.
[58] U orig. id[e].
[59] generalu Kacijaneru, koji je poznat po svojem nesretnom vojevanju u Slavoniji g. 1537., zbog koga je pao u kraljevu nemilost; ubijen je u Kostajnici 27. X. 1538. na zapovijed Nikole Zrinjskoga.
[60] U orig. »**srbrna**«.
[61] = zaponce.
[62] = postelju s posteljinom.
[63] = zlatom obrubljenu.
[64] U orig. »**srbrn'**«.

i pozlaćen i zaletavac biseran i *velike igle srebrne*[65]. Ošće dah Antonu Stepišiću, dah *drevo*[66] pod dukat 50[67] i ošće dukat 50 gotovih; ošće dah le Antonu za drugu *plav* dukat 40[68], ku zgubi svoju plav. Ošće dah Barišiu Kačiću sužńa pod trista dukatov, ‖ i rekoh mu vzeti ot[69] toga dukatov 100[70] za glavu pokojnoga brata, ča ju prnese na Trsat. I ošće mu rekoh dati od toga Jarkošu[71] dukat 50, a ne znam, je li dal ali ne; od toga ne prijah ni beča. I ošće jesu u kneza Jurja[72] Gusića 2[73] sužńa moja Hanžija i Dorut. I ošće jesu u kneza Ivana Vidasića 2 *čaši srebrni*[74] na shranbi. Ošće dah popu Šimiću, opatu v molstiri, dukatov 50 i troje *kljuset*.

Ošće je ovdi u gradu o bolti u *škrińi* 6[75] *kup*, a sedma je zapeńana[76] u Margareti. Ošće je *zdela umivalnica* i *vrč srebrn* i pet *pladńićev srebrnih*[77] i tri *škofije* i jedan *tilac srebrn* i *sablja okovana srebrom*[78] i *meč veliki* i *pas* jedan *srebrn*. I ošće su 4[79] *žlice srebrne*. Ošće jesu 2 *služabnici*[80] *k maši srebrne* i mala *zdelica srebrna*[81] i jedan *kalež*, a dva jesta na Trsati. I ošće je dana jedna *škofija* na Trsat i jedna *sablja*, i ošće *zlata šuba s koli*, i jošće[82] 6[83] *sagov* le na Trsat. I ošće dah le na Trsat va ime škrilje[84] i kapeli dukatov 60[85]. I ošće jesu u bolti[86] 2[87] *halji* i *čoha pavunica svilom podstavljena* i *šuba črna*[88] *belimi kožicami podstavljena*. I ošće je *sagov* 5[89].

I ja pop Mihovil, Sipa rečeni, plovan lupoglavski, pisah verno i pravo, budući ispovednik, prošen, više rečene gospoje Jeleni, kako slišah od ust ńeje v ńe velikoj nemoći. ‖

Nal. 2a drugom rukom:

Ovo je teštament gospe Jeleni, sestri pokojnoga kneza Petra Kružića, ki sliši komesarom po imeni: knez Nikola Jurišić, drugo

65 U orig. »**srbrne**«.
66 U orig. »drěvo« (ě = e); ovdje znači »brod, plav«.
67 U orig. **l.**
68 U orig. **k.**
69 U orig. t napisano povrh o.
70 U orig. **r.**
71 U orig. »jarkošu«.
72 U orig. je za **ju** osobito glagolsko slovo, a **ja** je napisano glagolskim **j** + **a**.
73 U orig. **b.**
74 U orig. »**srbrni**«.
75 U orig. **e.**
76 založena (ispor. početak oporuke).
77 U orig. »srbrnih«.
78 U orig. »**srbrom'**«.
79 U orig. **g.**
80 nom. du. od služabnica.
81 U orig. »srbrna«.
82 U orig. griješkom »ioše«.
83 U orig. e.
84 za krov.
85 U orig. m.
86 U orig. bolt[i].
87 U orig. b.
88 U orig. č[r]na.
98 U orig. **d.**
89 U orig. d.

gospodin, gospodin piškup[91] pićanski[92], treto otac fra Petar, miništar bosanski.

4. Popis predmeta u Jeleninu teštamentu«.

Radi lakšega pregleda predmeta, koji se spominju u ovom »teštamentu«, evo njihova popisa u alfabetskom redu:

čaše srebrne (»2 čaši srebrni«); — čoha pavunica svilom podstavljena; — drevo ‚plav'; — halje (»2 halji«); hotaz (ot srebra); — igle srebrne (»velike igli srebrne«); — lanci srebrni (»2 lanca srebrna«); — kabanica črvljene karižije, kaleži, kolajna biserna, kose biserne, kupe: kupa sa zakrovcem (»kupa zakrovcem« i »kupe zakrovci«); — meč veliki; — pasovi: pas srebrn, pas ženski veliki srebrn i pozlaćen, pehar molitveni, pladnjići srebrni, plav, poličnice biserne, postelja: vsa (drva i posteljina), povezača biserna (»velika, povezača biserna«), prsten zlat; — sablja (okovana), sablja okovana srebrom; sagovi, služabnice k maši srebrne (»2 služabnice k maši srebrne«), sukno črvljeno škrlatno, suknja bela na cvite zlate, suknja biserna, suknja damaškina zelena; — škofije, škrinja, šuba črna belimi kožicami podstavljena, šuba lesičja škrlatna, šuba zlata, šuba: zlata — s koli; tilac srebrn; — veruge male zlate, veruge turske srebrne, veruge zlate, vrč srebrn; — zaletavac biseran, zaponci, zdela umivalnica, zdelica: mala — srebrna; — žlice srebrne.

[90] U orig. gn' s titlom.
[91] U orig. piš'[kup'].
[92] = Ivan Barbò (1525—16. I. 1547).

Résumé. Le testament glagolitique croate d'Hélène, soeur de Pierre Kružić, de l'année 1541. — Ci dessus M. le professeur Ivšić (de l'Université de Zagreb et membre de l'Académie Yougoslave) publie dans la transcription à caractères latins le testament glagolitique croate, ou encore mieux, le codicille du testament inconnu et plus vieux d'Hélène, soeur de Pierre Kružić, héros célèbre de Klis († 1537). On apporte ici des preuves que cette soeur était celle qui avait racheté la tête de son frère coupée par les Turcs, qui l'avait fait enterrer dans l'église de Trsat et qui est, d'une façon inexacte, nommée par l'historien Glavinić et d'autres après lui, Catherine. Que notre Hélène, maîtresse du château de Lupoglav en Istrie, ait été une noble dame, ça nous prouve, à côté de sa correspondance avec le roi Ferdinand qu'on mentionne ci-dessus, l'acte communiqué dans notre article dans lequel on nomme comme »commissaires« du testament d'Helène des personnages es vue: le héros célèbre Nicolas Jurišić († 1543), l'évêque de Pedena (Pićan) Jean Barbò (1525—1547) et le provincial de la Bosnie fra Pierre.

L'acte communiqué ci-dessus contient aussi quelques renseignements sur Kružić lui-même, mais il est d'une plus grande importance pour l'histoire de la civilisation, parce qu'il nous énumère en langue croate le vêtement, la parure, les appareils différents du trésor d'une noble dame de la première moitié du XVIe siècle. Entre autres choses l'auteur souligne surtout certaine »coupe à prières« (»pehar molitveni«) qu'il identifie au «verre à prières« (»čaša molitvena«) et qu'il met en rapport avec la coutume nationale de la »bonne prière« c'est à dire de la bénédiction de la jeune fille de la part de ses parents à l'occasion de son mariage.

SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA ZAGREB IVANA LUČIĆA 3 7 FILOZOFSKI FAKULTET

»TIPOGRAFIJA« D. D., ZAGREB

KNJIŽNICA FILOZOFSKOG FAKULTETA U ZAGREBU
1305167938